

Apstiprināta
ar labklājības ministra
2022.gada ____janvāra rīkojumu Nr. ____

Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2022.gadam

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 62.panta otrā daļa paredz, ka Labklājības ministrija (turpmāk – Ministrija) izstrādā un labklājības ministrs apstiprina ikgadējo valsts programmu bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai (turpmāk – Valsts programma).

Valsts programma ir īstermiņa politikas plānošanas dokuments, kura mērķis ir sekmēt bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanu, kā arī īstenot mērķtiecīgus uz bērnu tiesību aizsardzību un nodrošināšanu vērstus pasākumus.

Valsts programmā ietvertu pasākumu īstenošanu nodrošina Ministrija un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (turpmāk – Inspekcija):

- Ministrija nodrošina un administrē Valsts programmas I nodaļas 1.4., II nodaļas 2.1. (daļēji) un 2.2. pasākumu;
- Inspekcija nodrošina un administrē Valsts programmas I nodaļas 1.1., 1.2., 1.3., 1.5., 1.6., II nodaļas 2.1. (daļēji) un 2.3. pasākumu.

I. ATBALSTA NODROŠINĀŠANA BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- nodrošināt personām nepieciešamo atbalstu krīzes situācijās;
- veicināt vardarbības pret bērniem un ģimenē gadījumu samazināšanos;
- uzlabot speciālistu, kuru ikdienas darbs saistīts ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt atbalstu ģimenēm ar bērniem, adoptētājiem, audžuģimenēm, aizbildņiem un viesģimenēm;
- sniegt profesionālu palīdzību un atbalstu krīzes situācijā bērniem un viņu ģimenes locekļiem, aizbildņiem, audžuģimenēm un izglītības iestāžu darbiniekiem, atbalsta personālam;

- sekmēt vardarbības pret bērniem un ģimenē gadījumu mazināšanos un to seku novēršanu.

1.1. Palīdzības nodrošināšana krīzes gadījumos

Inspekcijas Krīzes intervences komanda iesaistās smagu krīzes situāciju risināšanā. Visbiežāk Krīzes intervences komandas speciālisti sniedz psiholoģisku palīdzību un atbalstu gadījumos, kas saistīti ar bērna nāvi (piemēram, suicīds, ceļu satiksmes negadījumi, noslīkšana, nāve pēc ilgstošas saslimšanas, u.c.). Krīzes komandas palīdzība nereti nepieciešama gan izglītības iestāžu kontekstā izglītības iestāžu speciālistiem, gan arī ģimenes ietvaros – palīdzība ir būtiska gan vecākiem, gan citiem radniekiem. Aizvien daudzos gadījumos pašvaldību izglītības iestādēs nav pieejama profesionāla atbalsta saņemšanas iespēja krīzes gadījumā – tas saistīts gan ar kvalificētu krīzes gadījumu vadības specialistu trūkumu, gan izglītības iestādes personāla ciešo emocionālo sasaisti ar cietušo vai mirušo audzēkni, kas traucē atpazīt gan savas, gan apkārtējo krīzes pazīmes (īpaši, ja iesaistīti daudzi krīzē cietušie, aculiecinieki un tuvinieki). Pēdējos gados arvien biežāk atbalsts nepieciešams situācijās, kad bērnam konstatēta termināla jeb neārstējama saslimšana, kas ilgstošā laika posmā rada psiholoģiskas grūtības ne tikai ģimenei, bet arī izglītības iestāžu darbiniekiem, bērna draugiem. Līdzīgas mēdz būt krīzes situācijas ģimenē, kur bērns/i zaudē kādu no vecākiem, kas prasa ilgstošu individuālo psiholoģisko atbalstu bērniem.

2021.gadā krīzes komanda sniegusi palīdzību kopumā 12 krīzes gadījumos. Psiholoģiskā palīdzība nodrošināta 119 bērniem, 40 pedagogiem/speciālistiem un 12 ģimenes locekļiem. Papildus sniegta arī metodiskā palīdzība vairāku krīzes gadījumu vadīšanā gan sociālajiem darbiniekiem, gan izglītības iestāžu speciālistiem, kā arī sniegtas rekomendācijas speciālistiem, kuri turpina darbu ar cietušajiem bērniem.

Balstoties uz krīzes komandas speciālistu gūto darba pieredzi, darbā tiek ietvertas arī citas palīdzības formas, ne tikai pirmās psiholoģiskās palīdzības nodrošināšana krīzes gadījumos. Nepieciešamības gadījumā bērniem tiek sniegtas arī atkārtotas klātienes individuālās psiholoģiskās konsultācijas (2021.gadā – 4 konsultācijas), tiek nodrošinātas izglītojoša rakstura konsultācijas speciālistiem, kuri saskārušies ar krīzes gadījumu vadīšanu (2021.gadā – 3 gadījumos), kā arī tiek veikti atkārtoti krīzes komandas izbraukumi gadījumos, kad novērojamas smagas krīzes pazīmes, lai mazinātu pēctraumas stresa sindroma izraisītās sekas un cietušais saņemtu profesionālu palīdzību ilgtermiņā.

Krīzes komandas darbības kvalitatīvai nodrošināšanai nepieciešami papildu līdzekļi, kuros tiktu iekļautas krīzes komandas speciālistu supervīzijas, komandējuma izdevumi, sakaru pakalpojumi, lai krīzes

situācijās darbu koordinētu 24 stundas diennaktī, krīzes komandas speciālistu kvalifikācijas paaugstināšana, psihologu individuālās konsultācijas pēc smagiem traumatiskiem notikumiem.

Finansējums – 10 000 EUR

Rezultāti:

1. Sniegta operatīva profesionāla palīdzība un atbalsts krīzes situācijā bērniem, vecākiem, izglītības iestāžu darbiniekiem, atbalsta personālam, nodrošinot palīdzības saņemšanu gan iestādēs, kur uzturas bērni, gan ģimenēs 12 gadījumos.
2. Atviegloti krīzes simptomi, stabilizēts cietušo un aculiecinieku emocionālais stāvoklis, kā arī nepieciešamības gadījumā nodrošināta atkārtota palīdzības sniegšana krīzes situācijā cietušajiem.
3. Nodrošinātas bezmaksas psiholoģiskās klātienes konsultācijas krīzes situācijā iesaistītajiem bērniem.
4. Nodrošināta iespēja saņemt psiholoģiskas konsultācijas pa bezmaksas Bērnu un pusaudžu uzticības tālruni 116111, e-konsultāciju veidā vai tiešsaistē gan bērniem, gan speciālistiem, kuri saskārušies ar krīzes gadījumu vadīšanu.
5. Sniegti ieteikumi turpmākai darbībai situācijas uzlabošanai, sadarbojoties ar citām institūcijām, lai nodrošinātu nepieciešamo atbalstu un sociālpsiholoģisko darbu ar ģimeni.

1.2. Bērnu dzīves prasmju un iemaņu attīstība

Inspekcija 2021. gadā uzsāka informatīvu attālinātu tiešsaistes pasākumu organizēšanu un videomateriālu sagatavošanu visiem Latvijas bērniem ar profesionāli tematisku ievirzi, lai palīdzētu bērniem atrast savu aicinājumu un nākamo profesiju, šajos pasākumos piesaistot dažādu jomu speciālistus un profesionāļus. Informācijas sniegšana bērniem tika nodrošināta saistošā formā no dažādos uzņēmumos reāli strādājošiem darbiniekiem, dodot informāciju un atbalstu visiem Latvijas bērniem, primāri informējot ārpusģimenes aprūpē esošos bērnu un bērnus ar invaliditāti, nodrošinot priekšstata gūšanu par profesionālās ievirzes iespējām, tādējādi īstenojot normatīvajā regulējumā noteikto – pēc iespējas ievērojot bērna individualitāti, spējas un intereses.

Nepieciešams būtu turpināt informācijas sniegšanu bērniem saistošā veidā, vienlaikus, pasākumu ietvaros nodrošinot informācijas sniegšanu arī bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un šo bērnu vecākiem un likumiskajiem pārstāvjiem, sagatavotajiem materiāliem nodrošinot surdotulkojumu un titrēšanu.

Nemot vērā, ka šo pasākumu organizēšanā ir plānots izveidot informāciju videoformātā, šāda informācija būs popularizējama un izmantojama ilgtermiņā, lai palīdzētu bērniem gūt priekšstatu par profesionālās ievirzes iespējām.

Pasākumu organizēšanā un materiālu veidošanā nepieciešamības gadījumā tiks lūgtas konsultācijas Latvijas darba devēju konfederācijas un Valsts izglītības attīstības aģentūras speciālistiem.

Finansējums – 24 000 EUR

Rezultāti:

1. Nodrošināti vismaz divi dažādi tiešsaistes interaktīvi pasākumi par profesionālās ievirzes iespējām bērniem par vismaz divām jomām, katras jomas ietvaros apskatot vismaz trīs darba tirgū pieprasītas profesijas. Nodrošināts organizējamo tiešsaistes interaktīvo pasākumu videoieraksts un pirms videoierakstu izvietojanas sociālajā vidē, nodrošināts surdotulkrojums un titrēšana.
2. Sagatavoti videomateriāli bērniem saistošā formā par vismaz divām jomām, katras jomas ietvaros apskatot vismaz trīs darba tirgū pieprasītas profesijas, visiem videomateriāliem nodrošināts surdotulkrojums un titrēšana.

1.3. Informatīvi pasākumi izglītības iestāžu darbiniekiem

Lai sniegtu izglītojošu un metodoloģisku palīdzību pirmsskolas izglītības iestāžu darbiniekiem, Inspekcija 2021. gada aprīlī rīkoja trīs tiešsaistes sesijas “Pirmskolu izaicinājumi darbā ar bērniem”.

Pirmā sesija norisinājās 8. aprīlī, tās tēma bija pirmsskolas izglītības iestāžu darbinieku iekšējo resursu atjaunošana darbā ar bērniem, skatot arī tādas problēmas kā stress un profesionālā izdegšana, iespējas tās atpazīt un izvairīties no sekām. Ar auditoriju strādāja psiholoģijas doktorants, teologs un lektors Indulis Paičs.

Otrā sesija norisinājās 14. aprīlī, tās tēma bija sadarbība ar vecākiem, problēmu savlaicīga pamanīšana un konfliktu risināšanas ar kolēģiem vai bērnu vecākiem iespējas un metodes. Ar auditoriju strādāja praktizējoša mediatore Lolita Terēze Nicmane.

Trešā sesija norisinājās 22. aprīlī, tās tēma bija pozitīvā pieredze pirmsskolas izglītības iestāžu darbā, kā arī pieejamie instrumenti un metodes. Ar auditoriju strādāja privātās pirmsskolas izglītības iestādes "Lotte" vadītāja Iveta Pudāne, kā arī Inspekcijas Konsultatīvās nodaļas speciālisti.

Inspekcija 2022.gadā plāno organizēt vismaz 5 informatīvus pasākumus izglītības iestāžu (vispārizglītojošo skolu) darbiniekiem zināšanu pilnveidei un izpratnes stiprināšanai saskaroties ar izaicinājumiem darbā ar bērniem, organizējot tiešsaistes sesijas “Vispārizglītojošo skolu izaicinājumi darbā ar bērniem”.

Finansējums – 10 000 EUR

Rezultāti:

Organizēti vismaz 5 informatīvi pasākumi izglītības iestāžu darbiniekiem zināšanu pilnveidei un izpratnes stiprināšanai saskaroties ar izaicinājumiem darbā ar bērniem.

1.4. Pētījums par nepieciešamajiem atbalsta pakalpojumiem ģimenēm ar bērniem, kur vienam vai abiem vecākiem noteikta invaliditāte.

Līdz bērna pilngadības sasniegšanai bērns ir abu vecāku – mātes un tēva – aizgādībā. Aizgādības jēdziens un būtība ir nostiprināti Civillikumā, un ar to jāsaprot vecāku tiesību un pienākumu kopums visplašākajā nozīmē. Tāpat arī neatkarīgi no vecākam piemītošiem funkcionēšanas ierobežojumiem un to smaguma pakāpes, tam ir absolūts un neapstrīdams pienākums rūpēties par saviem bērniem, nodrošināt bērnu pamatvajadzības samērā ar savām spējām un mantas stāvokli. Tā kā invaliditāte ne vienmēr nozīmē to, ka persona nav spējīga strādāt un rūpēties par sevi un saviem bērniem, bet gan to, ka viņai zināmā pakāpē ir ierobežotas fiziskās vai garīgās spējas, darbības un ir vajadzība saņemt papildu atbalstu, tad nepieciešams identificēt un izvērtēt mērķa grupas – personu ar invaliditāti, kuru apgādībā ir bērni – iespējas veikt savu likumisko pienākumu – rūpes par bērniem.

Pēc ministrijas aplēsēm mērķa grupas lielums varētu būt 10 900 personas ar invaliditāti vecumā no 20 – 65 gadiem, kuru aprūpē ir vismaz viens bērns un kuri saņem kādu no pabalstiem, kas saistīti ar bērna aprūpi (ģimenes valsts pabalsts, vecāku pabalsts, slimības pabalsts par slima bērna kopšanu u.c. pabalsti). Identificētā mērķa grupa (10 900 personas) iespējams neaptver visas personas ar invaliditāti, kuru apgādībā ir bērni, jo pabalstu par bērnu var saņemt arī otrs vecāks, kuram nav invaliditāte, taču pēc Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras rīcībā esošajiem datiem nav iespējams identificēt un atlasīt datus par ģimenes faktisko kopdzīvi.

Jau šobrīd valsts nodrošina kompleksu atbalstu personām ar invaliditāti invaliditātes seku mazināšanai (finansiālais atbalsts, atvieglojumi un pakalpojumi), kā arī, lai atvieglotu vecāku rūpes par bērniem, valsts ģimenēm piedāvā dažādus, t.sk. universālus atbalsta pasākumus un pakalpojumus. Pamatā, gan personām ar invaliditāti, gan ģimenēm ar bērniem, tiek nodrošināta trīs līmeņu sociālā aizsardzība:

- 1) finansiālais atbalsts, balstīts uz personas veiktajām VSAOI slimības, bezdarba, darbspēju zaudējumu u.c. gadījumos;
- 2) finansiāls atbalsts valsts sociālo pabalstu veidā, kas nav balstīti uz personas veiktajām VSAOI;
- 3) atbalsts pie noteiktām personu grupām piederīgām personām pakalpojumu un atvieglojumu veidā, kas atvieglo personas ikdienas dzīvi.

Pētījuma mērķis ir novērtēt, vai vecākiem ar invaliditāti (I, II, III invaliditātes grupa) ir specifiskas vajadzības bērnu aprūpei, kas ir atšķirīgas no pārējiem vecākiem, kuriem nav invaliditāte, lai īstenotu savu vecāku pienākumu rūpēties par savu bērnu.

Pētījuma ietvaros tiks vērtēta vecāku ar invaliditāti fiziskās un garīgās spējas nodrošināt bērna aprūpi (t.i., vai fizisko vai garīgo ierobežojumu dēļ vecāks nespēj veikt kādas funkcijas, kuras viņa vietā veic kāds cits, piem., institūcija, atbalsta persona u.c.), ienākumu aspekts (ienākumi no darba algas, ja tāda ir, ienākumi no invaliditātes pensijas, pabalstiem; vai dēļ invaliditātes ikdienas izdevumi ir lielāki nekā vecākiem bez invaliditātes un tās ietekmē bērnu vajadzību nodrošināšanu), pieejamo pakalpojumu un atvieglojumu klāsts, kas tiek nodrošināts gan pašai personai ar invaliditāti, gan bērniem kopumā (gan valsts, gan pašvaldībā, kādi pakalpojumi vai atbalsts pietrūkst, t.i., nav pieejami, jo dzīvo tālu no pakalpojuma sniegšanas vietas, vai netiek piedāvāts vispār, bet kuri uzlabotu vecāka spēju rūpēties par savu bērnu).

Finansējums: 30 000 EUR

Rezultāti:

Veikts pētījums par personu ar invaliditāti, kuru apgādībā ir bērni, spējām nodrošināt pilnvērtīgu bērna aprūpi.

1.5. Mācību programmas “Ģimenes un bērna izvērtēšana un savietošana” nodrošināšana bāriņtiesu darbiniekiem

Inspekcijas Bāriņtiesu un audžuģimeņu departaments, veicot bāriņtiesu lietu pārbaudes, kā arī sniedzot konsultācijas bāriņtiesām konkrētu gadījumu risināšanai, ir secinājis, ka nozīmīga problemātika ir ārpusģimenes aprūpes nodrošināšana bez vecāku gādības palikušam bērnam ar aprūpētāju (aizbildnis vai audžuģimene), kurš tiktu izvēlēts, ņemot vērā tieši bērna vajadzības. Bāriņtiesu statistikas pārskati par darbu liecina, ka ik gadu ievērojamam skaitam bērnu tiek pārtraukta ārpusģimenes aprūpe pie kāda no aprūpētāja un bērns tiek nodots cita aizbildņa vai citas audžuģimenes aprūpē vai arī tiek ievietots ilgstošas sociālās aprūpes institūcijā¹, kam var būt par pamatu nepietiekami izvērtēta bērna un aprūpētāja savstarpējā savietošana.

Rūpīgs sākotnējs potenciālo audžuģimeņu vai aizbildņu izvērtējums var radīt pamatu profesionālam un bērna labākajām interesēm atbilstošam ārpusģimenes pakalpojumam, savlaicīgi novērtējot iespējamus riskus un sniedzot nepieciešamo atbalstu ģimenei, kura savā aprūpē uzņem bērnus. Savukārt bērna vajadzībās centrēta pieeja, izvēloties bērnam piemērotāko audžuģimeni vai aizbildni, preventīvi novērš risku atkārtotai bērna traumatizācijai, šķirot viņu no ārpusģimenes aprūpētāja.

Lai arī normatīvais regulējums jau patlaban nosaka bāriņtiesas kompetenci darboties, prioritāri nodrošinot bērna vislabākās intereses, kā arī paredz veikt potenciālo audžuģimeņu un aizbildņu vispusīgu izvērtējumu, faktiskā situācija attiecībā uz bērnu ārpusģimenes aprūpes sniedzēju maiņu liecina par nepieciešamību veicināt speciālistu izpratni un pilnveidot viņu profesionālo kompetenci.

Latvijas Kristīgās alianses Bāreņiem ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs “Tilts”(turpmāk – Atbalsta centrs) piedāvā mācību programmu “Ģimenes un bērna izvērtēšana un savietošana”. Mācību programmas autores ir Amerikas bērnu tiesību aizsardzības speciālistes *Judith Rycus* un *Jayne Schooler*, Atbalsta centrs ir veicis mācību programmas tulkojumu latviešu valodā un piedāvā mācību vadīšanu un ir vienīgie šīs programmas realizētāji Latvijā. Lai arī apmācību centrā ir audžuģimene, iegūtās zināšanas un prasmes pielietojamas arī attiecībā uz aizbildņiem un adoptētājiem.

Inspekcijas ieskatā Atbalsta centra piedāvātās mācības ir efektīvs veids, kā pilnveidot bāriņtiesu darbinieku zināšanas un prasmes, veicinot

¹ 2020.gadā 35 bērni no audžuģimenes ievietoti ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, kā arī 56 bērni nodoti citas audžuģimenes aprūpē, 66 bērniem nodibināta aizbildnība; 2020.gadā 22 bērni no aizbildņa ģimenes tikuši ievietoti ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā. 43 bērniem mainīts aizbildnis, savukārt 53 bērni no aizbildņa ģimenes ievietoti audžuģimenē.

bāriņtiesu darbības kvalitāti un atbilstību ārpusģimenes aprūpē esoša bērna labākajām interesēm.

Finansējums – 5 239 EUR

Rezultāti:

Organizētas četras mācību programmas grupas bāriņtiesu darbiniekiem.

1.6. Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidošana

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 5.panta pirmajā daļā noteikto, Inspekcija uzrauga bāriņtiesu darbību bērna un aizgādībā esošās personas tiesību un interešu aizsardzībā un sniedz tām metodisko palīdzību.

Saskaņā ar administratīvi teritoriālo reformu notiek bāriņtiesu apvienošana, kā rezultātā izveidojas lielākas bāriņtiesas. Vairākām no tām pēc izveidošanas ir liels aizgādībā esošo personu skaits. Darbs ar aizgādībā esošām personām, kā arī aizgādņu uzraudzība ir bāriņtiesu viens no pamatzdevumiem.

Nemot vērā, ka vairākām bāriņtiesām pirms to apvienošanas nav bijusi tik liela pieredze aizgādības lietu vadīšanā, taču pēc bāriņtiesu apvienošanas bāriņtiesu lietvedībā bāriņtiesu darbinieki ar tām saskarsies vairāk un tas var daudzos bāriņtiesu darbiniekos raisīt neizpratni par konkrēto lietu kategoriju un veicamajām darbībām, kā arī vairākos Inspekcijas semināros, pēc kuriem ir veiktas aptaujas par turpmāk semināros apskatāmajām tēmām, bāriņtiesu darbinieki ir norādījuši, kas vēlas dzirdēt tēmas par aizgādības jautājumiem, Inspekcijas ieskatā, lai veicinātu bāriņtiesu kvalitātvu un vienotu praksi aizgādības lietās, būtu ir nepieciešams ar ārpakalpojuma starpniecību sagatavot metodisko materiālu bāriņtiesām ar ieteikumiem aizgādības kontekstā, apskatot divus aspektus konkrētās metodikas ietvaros:

1) bāriņtiesu kompetencē esošie jautājumi par darbu ar aizgādībā esošām personām, iekļaujot vairākas apakštēmas;

2) materiāls ar ieteikumiem darbā par aizgādņa iecelšanu mantojumam.

Lai stiprinātu izglītības iestāžu darbinieku informētību un izpratni par nepieciešamajām darbībām, saskaroties ar jauniešiem, kuriem novērojamas uzvedības problēmas vai atkarības, attiecīgi veicinot preventīvas darbības jau no izglītības iestāžu darbinieku puses, nepieciešams izstrādāt vadlīnijas izglītības iestādēm valsts un pašvaldību resursu atbalsta sniegšanā bērniem un jauniešiem ar sociālās uzvedības novirzēm un atkarības problēmām efektīvā izmantošanā. Vadlīnijās ietverami šādi aspekti:

- 1) rīcības shēmas atbalsta sniegšanā (izglītības iestāžu, ārstniecības iestāžu, pašvaldību sociālo dienestu, bāriņtiesu, Valsts policijas, pašvaldību policijas u.c. institūciju, kā arī bērnu likumisko pārstāvju konkrēti veicamās darbības);
- 2) efektīva pašvaldības un valsts pakalpojumu un resursu apzināšana.

Finansējums – 20 000 EUR

Rezultāti:

1. Izstrādāti metodiskie ieteikumi bāriņtiesām aizgādības lietu jautājumos un novadīts viens mācību seminārs par sagatavotajiem metodiskajiem ieteikumiem.

3. Izstrādātas vadlīnijas izglītības iestādēm valsts un pašvaldību resursu atbalsta sniegšanā bērniem un jauniešiem ar sociālās uzvedības novirzēm un atkarības problēmām efektīvā izmantošanā.

II. INFORMATĪVIE PASĀKUMI BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- veicināt vardarbības un bērnu traumatisma gadījumu samazināšanos;
- uzlabot speciālistu, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas;
- pilnveidot speciālistu, kuri strādā ar vardarbības ģimenē gadījumiem profesionālās zināšanas un prasmes;
- veicināt izpratni par sieviešu un vīriešu līdztiesīgām iespējām un tiesībām sabiedrībā un ģimenes dzīvē.

Uzdevumi:

- sniegt profesionālu palīdzību un atbalstu krīzes situācijās bērniem un viņu ģimenes locekļiem, aizbildņiem, audžuģimenēm un citiem speciālistiem;
- izglītēt sabiedrību un nozares ekspertus par bērnu drošību, tostarp vardarbības ģimenē riskiem un negatīvo ietekmi;

2.1. Sabiedrības informēšanas kampaņa „Palīdzi bērnam izaugt!”

ANO Bērnu tiesību komitejas rekomendācijās par Latvijas ziņojumu par bērnu stāvokli valstī ir izteiktas raizes par augstajiem bērnu mirstības rādītājiem ārēju cēloņu, piemēram, pašnāvības, noslīkšanas un ceļu satiksmes negadījumi, ietekmē. ANO Bērnu tiesību komiteja iesaka veikt papildu darbības, lai samazinātu bērnu mirstību ārēju cēloņu ietekmē, īpaši

akcentējot nepieciešamību pastiprināt izpratnes veicināšanas un izglītošanas kampaņas. Savukārt Neatliekamā medicīniskās palīdzības dienesta un Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas informācija liecina, ka katru gadu ziemas periodā nemainīgi pieaug bērnu traumatisms, kas saistīts ar neuzmanīgu apiešanos ar karstiem šķidrumiem, atklātu uguni utt. Ņemot vērā, ka bērni ir viena no apdraudētākajām sabiedrības daļām Latvijā un bērnu traumatisma līmenis nemainīgi daudzus gadus ir viens no augstākajiem Eiropā, savukārt bērnu slīkšanas un noslīkšanas gadījumu skaits ir augsts un salīdzināms ar ugunsgrēkos bojā gājušo bērnu skaitu, Inspekcija plāno turpināt savas iepriekšējos gados iesāktās iniciatīvas sabiedrības informēšanas jomā šajos jautājumos.

Vecāki ir viena no tām auditorijām, kas vistiešākajā veidā nodrošina bērna pamatvajadzības, tostarp – fizisko un emocionālo drošību. Līdz ar to, uzrunājot šo auditoriju, iespējama efektīva iedarbība uz ģimeņu un bērnu paradumu maiņu, aktualizējot bērnu drošības nodrošināšanu un bērnu tiesību ievērošanu. Ne mazāka nozīme bērnu drošības uz ūdens nodrošināšanā ir arī sabiedrībai – līdzcilvēkiem, kuri riska situācijā var atrasties līdzās un glābt bērnus no pārgalvīgas rīcības un tās sekām. Videoklipi par bērnu drošību un traumatismu tiks demonstrēti televīzijā un sociālajos medijos. Klipi nepieciešami, lai uzrunātu prioritāri vecākus/ bērnu likumiskos pārstāvjus, kā arī plašāku sabiedrību, attīstot atbildības un kopatbildības par bērnu drošību sapratni, tādējādi mazinot iespējas bērniem nonākt potenciālās traumatisma riska situācijās. Paplašinot auditorijas aptvērumu, piesaistīti arī jauni informācijas kanāli – radio un mūzikas straumēšanas platformas.

Vienlaikus nepieciešams turpināt stiprināt sabiedrības un visu, vardarbības gadījumu atpazīšanā un risināšanā iesaistīto, institūciju speciālistu zināšanas, izpratni un kapacitāti vardarbības jautājumos. Ministrija jau vairākus gadus pēc kārtas organizē izglītojošus pasākumus, kuru mērķis ir analizēt esošo praksi un identificēt izaicinājumus darbā ar vardarbības jautājumiem veicinot aktīvāku un kvalitatīvāku vardarbības atpazīšanu, aktualizējot labo praksi efektīvā vardarbības intervencē un aktualizējot būtisko vardarbības novēršanu.

Lai sekmētu sabiedrības izpratni par cieņpilnu attiecību veidošanu, kā arī vardarbības negatīvo ietekmi uz bērna un ģimenes psihoemocionālo labklājību, plānots īstenot vairākus informatīvus pasākumus vardarbības novēršanai, radošo darbu konkursu vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu audzēkņiem un sociālo tīklu kampaņu. Minētie pasākumi tiks īstenoti sadarbībā ar nozaru ministrijām, Valsts policiju, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju un nevalstiskajām organizācijām

2021.gada 17.augustā Ministru kabinetā tika apstiprināts Plāns sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju un tiesību veicināšanai 2021.-2023.gadam, kura ietvaros paredzēti pasākumi stereotipu un aizspriedumu

mazināšanai par sieviešu un vīriešu lomu sabiedrībā dažādās dzīves jomās, īpaši sieviešu un vīriešu ekonomiskās neatkarības nodrošināšanā, izvēloties profesionālo jomu, veidojot karjeru, kā arī attiecībā uz pienākumu sadali ģimenē un rūpēs par bērniem

Latvijā darba samaksas atšķirība starp sievietēm un vīriešiem ir mainīga un ar negatīvi pieaugošu tendenci. 2019. gadā šī atšķirība sasniedza 21,2%, kas ir otrs augstākais rādītājs starp ES dalībvalstīm. Šī atšķirība būtiski ietekmē sieviešu, līdz ar to arī ģimeņu ekonomisko un sociālo situāciju, īpaši situācijās, ja sieviete ir galvenā vai vienīgā apgādniece ģimenē. Lai aktualizētu šo jautājumu, tiks īstenoti pasākumi par vienlīdzīgas darba samaksas nodrošināšanu, veicinot sabiedrības informētību par savām tiesībām saņemt vienādu atalgojumu par vienādu vai tādas pašas vērtības darbu neatkarīgi no dzimuma, vienlaikus rosinot viedokļu apmaiņu starp politikas veidotājiem un darba devējiem par Latvijas situācijai atbilstošākajiem risinājumiem darba samaksas sistēmas pārredzamības nodrošināšanai uzņēmumos. Tāpat tiks īstenoti pasākumi, lai veicinātu sabiedrības izpratni par sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību nozīmi ikdienas dzīvē, īpaši, kas skar vienlīdzīgas iespējas dalot rūpes par bērniem vai citiem ģimenes locekļiem, kā arī stiprinot tēva lomu ģimenē.

Bērnu un pusaudžu uzticības tālruna 116111 sniegto psiholoģisko konsultāciju statistika un problemātika atspoguļo, cik bieži ikdienā bērni jūtas nomākti, bezspēcīgi, piedzīvo dažādas krīzes situācijas, kas ietekmē viņu garīgo veselību - saskaras ar savstarpējo attiecību problēmām, dažādām emocionālām problēmām, vardarbību, dažādām atkarībām, kā arī citām komplicētām krīzes situācijām, kas tieša veidā ietekmē bērna psihoemocionālo stāvokli. Lai ikdienā pēc iespējas plašāk tiktu nodrošināta psiholoģiska palīdzība bērniem un pusaudžiem krīzes situācijās, Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis 116111 uzsācis nodrošināt vairākas alternatīvas, kā bērns var vērsties pēc palīdzības. Papildus zvaniem bērniem ir iespēja rakstīt e-konsultācijas vai arī saņemt atbalstu tiešsaistes konsultāciju veidā, vai arī izmantot aplikāciju "Uzticības tālrunis", lai izmantotu sev piemērotāko palīdzības saņemšanas veidu. Tādējādi tiek organizēta informatīvā kampaņa, lai maksimāli sasniegtu bērnu un pusaudžu auditoriju, padarot Bērnu un pusaudžu uzticības tālruna 116111 pakalpojumus vēl pieejamākus.

Finansējums – 61 000 EUR

Rezultāti:

1. Īstenota informatīvā kampaņa par bērnu drošību.
2. Organizēti izglītojoši un izpratni veicinoši pasākumi vardarbības ģimenē mazināšanai.

3. Organizēti informatīvi pasākumi par sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju principu un tā nozīmi darba tirgū un ģimenes dzīvē.
4. Organizēta informatīvā kampaņa par Uzticības tālruni.

2.2. Pasākumi bērnu tiesību aizsardzībā

Ministrija vairākus gadus īsteno izglītojošos pasākumus, lai nodrošinātu bērnu tiesību aizsardzību un mazinātu vardarbības riskus, vienlaikus izglītojot pašus bērnus un jauniešus par iespējamām vardarbības formām un izpausmēm, īpaši bērniem pirmsskolas vecuma posmā. 2021.gadā sniegtas zināšanas un prasmes 3258 pirmsskolas un sākumskolas bērniem, 83 vecākiem un 316 speciālistiem. Bērni izglītojošajos pasākumos ieguva tādas prasmes kā:

- atpazīt bīstamas un vardarbīgas situācijas;
- atpazīt (drošu) un sliktu, slepenu (nedrošu) pieskārienu;
- atteikt (teikt “nē”) nevēlamai uzvedībai, rīcībai;
- labāk sevi aizstāvēt un izvairīties no bīstamām (nedrošām) situācijām;
- pastāstīt pieaugušajam par piedzīvoto situāciju (meklēt un saņemt palīdzību);
- pārliecināties, ka pieaugušā (vai lielāka bērna) pāridarījums nekad nav paša bērna vaina.

Ministrija 2022.gadā plāno turpināt organizēt pasākumus, lai izglītotu bērnus, īpaši pirmsskolas vecuma bērnus, jauniešus, speciālistus, kuri ikdienā strādā ar bērniem un vecākus par vardarbību (īpašu uzmanību pievēršot seksuālajai vardarbībai), tās izpausmi un iespējamiem riskiem, kā arī iespēju saņemt palīdzību.

Bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem pēc pilngadības sasniegšanas trūkst zināšanu un prasmju uzsākt patstāvīgu dzīvi, veidot sadarbību ar valsts un pašvaldības institūcijām. Tāpat viņi nav informēti par sociālā garantijām, kuras tiesīgi izmantot līdz 24 gadu vecuma sasniegšanas. Tādējādi jauniešiem nepieciešamas piesaistīt atbalsta personu – mentoru, kurš iedrošinātu un atbalstītu. Ministrija kopš 2018.gada īsteno pasākumu “Atbalsta sniegšana ārpusģimenes aprūpē esošiem jauniešiem dzīves prasmju uzlabošanai”. 2021.gadā mentora atbalsts tika nodrošināts 60 jauniešiem. Attiecīgi uzlabojās jauniešu saskarsmes prasmes, liela daļa jauniešu izvirzīja jaunus mērķus savā dzīvē, paaugstinājās jauniešu pašapziņa, jaunieši kļuva atbildīgāki. Ar mentoru un programmas pasākumu palīdzību jaunieši paplašināja savu redzesloku, ieguva jaunas noderīgas zināšanas un arī praktiskas prasmes. Ministrija

plāno turpināt organizēt pasākumus, lai sniegtu emocionālu un praktisku atbalstu jauniešiem, kuri bērnībā nav izjutuši ģimenes atbalstu un rūpes.

Finansējums – 120 000 EUR

Rezultāti:

1. Īstenoti pasākumi bērna tiesību aizsardzībā un vardarbības prevencijas nodrošināšanā.
2. Īstenoti pasākumi atbalsta sniegšanā ārpusģimenes aprūpē esošiem jauniešiem dzīves prasmju uzlabošanā.

2.3. Vienojoši pasākumi vispārizglītojošo izglītības iestāžu pedagogiem un skolēniem un ārpusģimenes aprūpes iestāžu audzēkņiem un audzinātājiem

Brīvprātīgā kustība “Draudzīga skola” tika izveidota, lai radītu instrumentu skolām draudzīgas un atbalstošas vides veidošanā. Inspekcija brīvprātīgo kustību “Draudzīga skola” izveidoja 2010.gadā, aicinot skolas iesaistīties un kopīgiem spēkiem veidot draudzīgu, cieņpilnu un atbalstošu vidi izglītības iestādēs. Šajā laikā kustība “Draudzīga skola” ir izveidojusies par vērā ņemamu instrumentu vardarbības prevencijā, platformu, ar kuras palīdzību skolēni un pedagogi uzzina aktuālāko informāciju par konfliktu risināšanu un nepieļaušanu, kolektīva saliedēšanu un citiem skolas vidē aktuāliem jautājumiem, kā arī var dalīties ar savu pieredzi un problēmām. Kustībā “Draudzīga skola” ir iesaistījušās ap 150 izglītības iestādes.

Kustības “Draudzīga skola” aktivitātēs tiek iesaistīti gan skolēni, gan pedagogi, gan arī citas ar skolas vidi saistītas auditorijas – vecāki, atbalsta personāls, pašvaldības utt. 2021.gadā plānots turpināt populārākās un efektīvākās kustības aktivitātes. Ņemot vērā satraucošo situāciju bērnu traumatisma jomā, kā arī kustības “Draudzīga skola” potenciālu, lai nodotu informāciju, kā arī spētu veidot un ietekmēt bērnu un pusaudžu mērķauditoriju viedokli un attieksmi, ir nepieciešams integrēt un aktīvāk komunicēt kustības “Draudzīga skola” ietvarā par bērnu traumatisma tēmu, kā arī turpināt aktualizēt droša interneta lietošanas praksi.

Ņemot vērā valstī esošo epidemioloģisko situāciju, Inspekcija 2021.gadā nerīkoja konferences, seminārus un klātienes tikšanās kustības “Draudzīga skola” ietvaros.

Ņemot vērā Inspekcijas pieredzi 2021. gadā rīkojot attālinātu semināru un tiešsaistes pasākumu organizēšanā speciālistiem, būtu nepieciešams organizēt līdzīga formāta pasākumus bērniem un izglītības iestāžu speciālistiem par kustībai “Draudzīga skola” aktuāliem tematiem.

Finansējums – 3 000 EUR

Rezultāti:

1. Organizēti divi attālināti tiešsaistes pasākumi (forumi) skolēniem un izglītības iestāžu speciālistiem par kustībai “Draudzīga skola” aktuālām tēmām.
2. Organizēti konkursi pedagogiem un skolēniem par dažādām tēmām, ar mērķi uzlabot un pilnveidot ikdienas vidi izglītības iestādēs.

Valsts programmas kopējais finansējums – 283 239 EUR

Bērnu un ģimenes politikas
departamenta direktore

*Dokuments parakstīts ar drošu
elektronisko parakstu un satur
laika zīmogu*

Z.Mustermane

Sagatavoja
R.Paršova
rita.parsova@lm.gov.lv
67782954